

դաւարեանն է։ Եթէ նա իւր նորագիւտ Արմէն հարստութիւնը և զայն կազմող շորս թագաւորները գիտնականապէս ապացուցանէր, հայ պատմագրութիւնը մեծապէս շնորհակալ պիտի ըլլար իրեն։ Սակայն հոն կը պակսի ապացուցումն և պատմական ճշդութիւն։ Ինչ հաւանականութեան վրայ հիմնուած է ազգային և արտաքին աւանդութեան այս ձեւով յարմարացուիլը։ Կայ գրուած՝ թէ այդ կարծեցեալ հարստութիւնը յիշեալ շորս թագաւորներէ կը կազմուէր և ոչ աւելի կամ պակաս։ Եւ ո՞վ կը հաստատէ թէ Վահագն էր Դարեհ Վշտաս պեայ ժամանակակից և Հայոց առաջնորդը, և թէ Պիսիթունի արձանագրութեան մէջ պատմութենէն անոր կը վերաբերին։

Նմանապէս հետաքրքրական էր գիտնալ թէ հեղինակը ինչ հիմեքու վրայ յեցած կ'ըսէ (էջ 94) թէ Խորենացի՝ Արտաքսիասայ որդի՝ մեղկ Արտաւազդայ մը վրայ խօսած ըլլայ։ Մեր Խորենացիներուն մէջ ոչ Արտաքսիաս յիշուած է և ոչ ալ անոր Արտաւազդ անուամբ մեղկ որդի մը։

Նաեւ անճիշդ է ըսելն թէ երբ Հոովմայեցիք Փոքր Հայքը Տիգրան Մեծի ձեռքէն տարին « զայն երեքի բաժնեցին Ա. Բ. Գ. Հայք անուանց տակ », և կամ հաստատելն (էջ 97) թէ Պողոս-բոս (205-130 Ն. Ք.) վկայած ըլլայ որ Մեծն Տիգրան (95-54 Ն. Ք.) Արտաքսիասայ յաջորդներէն ըլլայ։ Վասն զի Պողոսը առաջ է քան Տիգրանը։

Ի վերջոյ մեր հետեւանքն այն է՝ որ կը խնդակցինք հեղինակին ջանասիրութեան և ազգային պատմութեան համար տաժած խնամոց, սակայն քանի որ այն նախափորձ մ'է սոսկ, մեզ կը թուի թէ նա հիմնական փոփոխութեան կը կարօտի, մանաւանդ ճշդութեան և յստակութեան մասին։

Հ. Գ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԿՐՕՆԵՐԸ

Երբ գիրք մը բազմաթիւ ընթերցողներու հմտութեան շարժառիթ կ'ըլլայ, կրնանք ըսել թէ նա գնահատուած է զրականապէս։ Պ. Ն. Տաղաւարեանի մեծամեծ արժանիքով պատկուած զանազան երկասիրութեանց շարքին մէջ Հայոց Հին Կրօնները զբաղան այդ գնահատումը ունեցած է, երկրորդ տպագրութեամբ լոյս կը տեսնէ։ Որ և է գիրք երբ այս բաղդին հանդիպի՝ իր վերնագրին ըով այս յաւելուածը կ'ունենայ սովորաբար « սրբոգրեալ և յաւելիս »։ Յարգող հեղինակիս այս համառօտ երկը նոյն վերագրով յաւելուած է։ Ես նախորդ տպագրութիւնը չեմ տեսած, այս մասին կը լռեմ. սակայն կրնամ ըսել որ ներկայ տպագրութիւնը իր համառօտութեանը մէջ պիտի գոհացնէ ազգային գիտութեան հետաքննող անձինքը։

Հայոց հին կրօնքը համառօտ, պայծառ տեսութեամբ կը ներկայանայ ընթերցողին. եթէ կան տեղ տեղ տարակուսական կէտեր, առոնք ալ միշտ շարժառիթ պիտի ըլլան։ Պ. հեղինակին և ազգային բանասիրաց հետազօտութեան։

*

ԲԱՑՈՒԱՆ Է ԲԱՎԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ ԱՐՄԵՆԻԱ ” Ի Ե. ՏԱՐԵՐԵՐԱՆԻ

(1909 Նոյեմբեր — 1910 Սեպտեմբեր)։

Ամբողջ 25րդ տարեշրջանի բաժնորդացինն է 20 ֆրանգ (4 տուր ամերիկեան կամ 7 րուբլ և 50 կոպ. ուսումնական) ամէն տեղի համար, ի բաց առեալ Թիւրքիան և Պարսկաստանը, ուր կը զրկուի կէս բաժնորդացեով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանգ բաժնորդացեով։ Կարելի է բաժնորդացուիլ նաեւ քանի մասի համար որ ուզուի, ամսական 2 ֆրանգ (40 սենթ — 75 կոպ.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանգ Թիւրքիա և Պարսկաստանի համար։

Յայտնի է աղբն թէ անոնք որ Արմէնիայի Օժամ. դուլ արձանագրուած են՝ մեր հրատարակած յօժանդակութեան կանոնագրին համեմատ, իրաւունք կ'ունենան Արմէնիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուզեն, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորդացեով։ Այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանգով կամ ամսական 1 ֆրանգով, Կարելի է նաեւ յօժանդակի նշանակած բաժնորդի հասցէին ուղղակի զրկել Թերթը, 12 1/2 ֆրանգ (2 1/2 տուր) բաժնորդացեով։

Հասցէ՝ M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia - MARSEILLE